Valtuustoaloite tekoälyn käyttöä koskevien ohjeistusten, rajoitusten ja oikeusturvan selvittämisestä

Tekoälyn käyttö yleistyy nopeasti julkisissa palveluissa ja hallinnossa. Samaan aikaan sekä Valtiovarainministeriön kansliapäällikkö että Elinkeinoelämän keskusliitto ovat tehneet avauksia, joiden mukaan julkisia palveluita pitäisi entisestään tehostaa merkittävästi tekoälyn avulla. Elinkeinoelämän keskusliitto on jopa ehdottanut, että perustuslaki pitäisi avata, jotta tekoälyä voitaisiin käyttää yhä enemmän. Tämä tarkoittaisi, että lainsäädäntöä virkavastuusta pitäisi muuttaa niin, että vastuun kantaa yksittäisen virkahenkilön sijaan organisaatio. Esimerkiksi eduskunnan apulaisoikeusasiamies on kritisoinut tätä kehityssuuntaa.

Myös Helsingin kaupunki hyödyntää ja kehittää tekoälyyn perustuvia ratkaisuja eri toimialoilla. Asian suuresta merkityksestä huolimatta päätökset tekoälyn käytöstä ovat lähes kokonaan virkamiesjohdon käsissä, eivätkä Helsingin kaupungin luottamushenkilöt ole tehneet demokraattisia linjauksia tekoälyn soveltamisen periaatteista.

Tekoäly voi parhaimmillaan sujuvoittaa palveluja ja vapauttaa henkilöstön aikaa ydintehtäviin, mutta samalla sen käyttöön liittyy merkittäviä kysymyksiä perusoikeuksista, tietosuojasta, yhdenvertaisuudesta, läpinäkyvyydestä, viranomaisvastuusta sekä asiakkaiden itsemääräämisoikeudesta. Tekoälyn rajoittamattomaan käyttöön kouluissa liittyy myös huoli sen kielteisistä vaikutuksista oppilaisiin. Esimerkiksi New Yorkissa ja Norjassa tekoälyn käytölle on luotu selkeät rajoitukset niin, ettei generatiivisia tekoälysovelluksia hyödynnetä oppimistilanteissa ala- ja yläkouluissa.

Tekoälyä saatetaan nykyisellään hyödyntää hyvin erilaisissa tehtävissä, kuten asiakaspalvelussa, päätöksenteon tukena, tiedonhallinnassa, opetuksessa, oppimisen seurannassa, kaupunkiympäristön suunnittelussa, sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalveluissa ja kaupungin viestinnässä. Kaupunkilaisten näkökulmasta on tärkeää, että tekoälyn käyttöä koskevat pelisäännöt ovat avoimia, ymmärrettäviä ja yhdenmukaisia ja että ihmisen tekemä harkinta säilyy keskeisenä erityisesti yksilön oikeuksiin vaikuttavissa tilanteissa. Tekoälyn vastuullinen käyttö edellyttää myös, että siihen liittyvä päätöksenteko ja vastuu säilyvät aina ihmisellä.

Me allekirjoittaneet valtuutetut esitämme, että Helsingin kaupunki laatii kaupunginhallitukselle selvityksen siitä,

1. mitä tekoälyn käyttöä koskevia ohjeita, linjauksia, periaatteita ja rajoituksia kaupungilla on käytössä eri toimialoilla;

2. miten tekoälyn käyttöä ohjataan ja rajoitetaan kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla esimerkiksi opetustilanteissa, oppilaiden ja opiskelijoiden arvioinnissa, oppimistietojen käsittelyssä, opettajien työtehtävissä ja opetuksen valmistelussa sekä oppilaiden ja opiskelijoiden omassa tekoälyn käytössä;

3. miten tekoälyn käyttöä ohjataan ja rajoitetaan kaupunkiympäristön toimialalla esimerkiksi suunnittelussa, valvonnassa, asiakaspalvelussa ja päätöksenteon valmistelussa;

4. miten tekoälyn käyttöä ohjataan ja rajoitetaan kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalla esimerkiksi niin, että sen soveltamisessa kunnioitetaan tekijänoikeuksia eikä tekoäly määrittele kulttuurin ja taiteen sisältöjä;

5. miten tekoälyä käytetään sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluissa sekä työllisyyspalveluissa ja mihin tehtäviin sitä voidaan tai ei voida käyttää;

6. millä tavoin asiakkaiden itsemääräämisoikeus, yksityisyys, tietosuoja ja oikeusturva varmistetaan tilanteissa, joissa tekoälyä käytetään asiakastietojen käsittelyssä, palvelutarpeen arvioinnissa, neuvonnassa, palveluohjauksessa tai muussa asiakastyössä;

7. millä tavoin asiakkaille kerrotaan tekoälyn käytöstä heidän asioinnissaan ja henkilötietojensa käsittelyssä;

8. onko asiakkaalla mahdollisuus kieltäytyä tekoälyyn perustuvien järjestelmien tai sovellusten käytöstä itseään koskevassa asioinnissa sekä saada asiansa käsitellyksi ihmisen toimesta, ja miten tämä oikeus käytännössä toteutetaan;

9. miten kaupunki valvoo tekoälyn käyttöön liittyviä riskejä, kuten syrjiviä vaikutuksia, virheellisiä johtopäätöksiä, tietosuojaan liittyviä ongelmia ja automaattisen päätöksenteon vaikutuksia;

10. miten algoritmisen valvonnan käyttöä hyödynnetään suhteessa kaupungin työntekijöihin ja missä työtehtävissä sekä kenen päätöksestä työntekijöiltä edellytetään tekoälyn käyttöä;

11. miten Helsingin kaupunki on valmistautunut Euroopan unionin tekoälyasetuksen (AI Act) velvoitteiden toimeenpanoon eri toimialoilla.

Helsingissä 4.11.2026

Allekirjoittajat

Veronika Honkasalo
ym.